

SŁAWOMIR AUGUSIEWICZ
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
Instytut Historii
ORCID: [0000-0002-5875-2550](https://orcid.org/0000-0002-5875-2550)

POŚMIERTNY INWENTARZ RUCHOMOŚCI PO GABRIELU WOYNIŁLOWICZU Z 1665 ROKU

POSTHUMOUS MOVABLE PROPERTY INVENTORY OF THE LATE GABRIEL WOYNIŁLOWICZ FROM 1665

ABSTRACT: The article contains the posthumous movable property inventory (a list of valuables, everyday items, weapons, livestock) of the late Gabriel Woyniłłowicz, prepared in 1665 during the division of inheritance among his heirs. This publication is based on an entry (pol. *oblata*) in Przemyśl town (pol. *grodzkie*) books. The source text is preceded by a biographic entry on Gabriel Woyniłłowicz and an outline of the previous research on movable property inventories and their significance to the history of material culture.

KEYWORDS: Gabriel Woyniłłowicz, movable property inventory, Przemyśl Land, Crown Army in the 17th century

Gabriel Woyniłłowicz należy do grona najbardziej znanych oficerów średniego szczebla armii koronnej okresu wojen z Kozaczyzną, Moskwą, Szwecją i Siedmiogrodem w połowie XVII w. Jego działalność w ogólnych zarysach naświetla literatura przedmiotu, jednak tylko w okresie 1648–1664. Nieznane pozostawało jego pochodzenie, wcześniejsza służba wojskowa i staż oficerski, który, sądząc ze sprawowanych przezeń funkcji, musiał być znaczny. Kontrowersje budziła data jego śmierci, podawano w tym względzie różne lata, a także pełnione urzędy. Podjęte przed kilku laty badania archiwalne zaowocowały poszerzoną

i uszczegółowioną biografią pułkownika¹, jednak niektórych zagadnień nie udało się wyjaśnić.

Gabriel Woyniłłowicz pochodził ze średniozamożnej szlachty ruskiej Wielkiego Księstwa Litewskiego. Był synem Hrehorego (Grzegorza), po którym wraz z bratem Andrzejem dziedziczył część ojczystych Klukowicz oraz Gieyszewicze położone niedaleko od Dereczyna w powiecie słonimskim województwa nowogródzkiego². Źródła dwukrotnie wymieniają Woyniłłowicza tegoż imienia przed 1648 r. Samuel Maskiewicz wymienia pułkownika JKM o takich personaliach w 1613 r.³, jednak nie można go utożsamiać z Gabrielem z połowy XVII w. ze względu na zbyt znaczną rozpiętość chronologiczną między zapisem pamiętnikarza a kampanią żółtowodzką, w której udział omawianego oficera potwierdzają liczne wiarygodne źródła. Inny przekaz mówi o Gabrielu Woyniłłowiczu, stolniku nowogródzkim w 1620 r. Nigdzie jednak nie znaleziono potwierdzenia, by rzeczywiście pełnił on ten urząd⁴.

Od drugiej ćwierci 1648 r. Gabriel Woyniłłowicz dowodził pułkiem kaniowskim Kozaków rejestrowych⁵, na którego czele wziął udział w kampanii żółtowodzkiej w składzie tzw. grupy lądowej. Jest to pierwszy potwierdzony źródłowo ślad jego działalności wojskowej. Dostał się wtedy do niewoli tatarskiej i zapewne przez następne dwa lata był przetrzymywany na Krymie⁶. Po powrocie z jasyru, latem 1651 r., walczył z Kozakami i Tatarami pod Beresteczkiem i Pawołczą jako porucznik w chorągwi husarskiej rotmistrza Jana Baranowskiego stolnika braclawskiego

¹ Sławomir Augustiewicz, *Gabriel Woyniłłowicz, oficer jazdy koronnej z poł. XVII w. Zarys biografii*, „Studia z Dziejów Wojskowości”, 1 (2012), s. 101–128; tamże wykaz źródeł i literatury przedmiotu.

² *Ibidem*, s. 103–107; *idem*, *Rodowód Woyniłłowiczów na Sawiczach. Próba rekonstrukcji genealogii rodu w XVI–XVIII w.*, „Przegląd Wschodni”, 10 (2005/2006), 1, s. 31–33.

³ *Pamiętniki Samuela i Bogusława Maskiewiczów*, wyd. Alojzy Sajkowski, Władysław Czaplński, Wrocław 1961, s. 190; Augustiewicz, *Gabriel Woyniłłowicz*, s. 108–109; *idem*, *Rodowód*, s. 34.

⁴ Teodor Żychliński, *Złota księga szlachty polskiej*, t. 3, Poznań 1881, s. 309; Edward Woyniłłowicz, *Wspomnienia 1847–1928*, cz. I, Wilno 1931, s. 4; Roman Aftanazy, *Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej*, t. II, *Województwa brzesko-litewskie, nowogródzkie*, wyd. II, Wrocław–Warszawa–Kraków 1992, s. 348; Augustiewicz, *Gabriel Woyniłłowicz*, s. 108–109; *idem*, *Rodowód*, s. 34.

⁵ Zapłata wojskom JKM i Rzeczypospolitej na komisycy lubelskiej *pro die quinta marty anni 1650* podług konstytucyjej sejmu walnego warszawskiego roku 1649 odprawionego złożona, Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie [dalej: AGAD], Akta Skarbowo-Wojskowe, dz. 86, nr 39, k. 14v.

⁶ Sławomir Augustiewicz, *Rejestr jeńców polskich na Krymie z 1649 roku*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Prace Historyczne”, 145 (2018), 1, s. 166. Tamże wykaz źródeł.

i jednocześnie dowódca całego pułku wojewody ruskiego Jeremiego Wiśniowieckiego. Od początku 1651 do połowy 1653 r. miał również własną rotę pancerną w kompucie koronnym. Po zawarciu ugody z Bohdanem Chmielnickim pułkowi wojewody ruskiego przyznano kwatery w województwie czernihowskim. W marcu 1652 r. doszło tam do starć wojska koronnego z Kozakami z pułku przyłuckiego. Chmielnicki w listach do hetmana polnego koronnego Marcina Kalinowskiego oskarżył o sprowokowanie zajść Woyniłłowicza i dowódcę pułku królewskiego Sebastiana Machowskiego. Na wieść o klęsce wojsk koronnych pod Batohem (1–2 VI 1652 r.) polskie chorągwie wycofały się z Zadnieprza i na początku lipca zebrały w obozie pod Sokalem. Od drugiej połowy 1653 r. jako porucznik dowodził chorągwią pancerną Stanisława „Rewery” Potockiego podczas kampanii żwanieckiej. W jej trakcie, 8 XII 1653 r., razem z Wojciechem Bieczyńskim posłował do chana Islama III Gereja i wezyra Sefera Ghazi agi. W latach 1654–1655 uczestniczył w walkach przeciw wojskom moskiewsko-kozackim, m.in. pod Ochmatowem, Gródkiem i Bruchnałem.

Woyniłłowicz był bodajże pierwszym oficerem koronnym, który porzucił służbę szwedzką. Prawdopodobnie podjął ją z całą grupą hetmana Stanisława Potockiego w listopadzie 1655 r. Już 7 grudnia opanował Krosno i nawiązał kontakty z królem Janem Kazimierzem i Jerzym Lubomirskim. W grudniu 1655 i styczniu 1656 r. działał na Podgórzu i w okolicach Krakowa, rozbijając garnizony szwedzkie. Był sygnatariuszem konfederacji tyszowieckiej 29 XII 1655 r. W pierwszej połowie 1656 r. walczył ze Szwedami wraz z całym pułkiem królewskim, w którego skład wchodziła dowodzona przez niego królewska chorągiew kozacka. Uczestniczył na czele 15 chorągwi koronnych w kampanii hetmana polnego litewskiego Wincentego Gosiewskiego, m.in. w bitwie pod Prostkami 8 X 1656 r. To on na rozkaz hetmana odebrał Tatarom cennego jeńca – Bogusława Radziwiłła. Problematyczny pozostaje ewentualny udział Woyniłłowicza w bitwie pod Filipowem 22 października, gdzie Gosiewski został pokonany przez wojska szwedzko-brandenburgskie. Uniwersał hetmana wydany dzień po porażce mówi o odesłaniu pułkownika na Podlasie, niekoniecznie jednak musiało to nastąpić dopiero po bitwie filipowskiej 22 października, mogło mieć miejsce wcześniej, jeszcze przed wymarszem spod Stradun⁷. W następnych tygodniach Woyniłłowicz działał na

⁷ „Gdy mnie za wojskiem litewskim na Żmudź przyszło obrócić, posyłam z ramienia swego jm. pana Woyniłłowicza pułkownika pułku JKM kwarcianego, który by granic i samych w.m. panów *prospiceret, me absente, securital*”, Uniwersał Gosiewskiego z obozu pod Sejnam 23 X 1656, Archiwum Narodowe w Krakowie, Zbiór Zygmunta Glogera, nr 20, s. 416–417; Sławomir Augustewicz, *Kampania hetmana polnego litewskiego Wincentego Gosiewskiego w Prusach Książęcych*

pograniczu prusko-mazowieckim, zbierając pod swoją komendę grupy partyzantki i atakując terytorium Prus Książęcych. Pod koniec stycznia połączył się z Czarnieckim, pod którego dowództwem walczył zapewne w następnych miesiącach przeciw Jerzemu Rakoczemu, następnie na Pomorzu (jesień 1657, zima 1657/1658) i w Danii (1658–1659).

Po powrocie do kraju walczył pod komendą Czarnieckiego na Białorusi przeciwko armii Iwana Chowańskiego. Wyróżnił się 28 VI 1660 r. w bitwie pod Połonką, w której dowodził prawym skrzydłem wojsk litewsko-polskich, oraz nad rzeką Basią w październiku 1660 r. Uczestniczył w kole wojskowym w obozie pod Koresteszowem pod koniec roku 1660. Obok Jana Sobieskiego, Stanisława Jabłonowskiego i Krzysztofa Koryckiego znalazł się w grupie wybranych wówczas 12 posłów, którzy mieli przedstawić na sejmie 1661 r. żądania płacowe wojska i nadania królewskich zasłużonym oficerom, w tym również jemu samemu. W instrukcji koła danej posłom po raz pierwszy występuje jako starosta lityński. Wydaje się, że mógł nim zostać najwcześniej w 1659 r.⁸ Prawdopodobnie w listopadzie 1661 r. przystąpił do konfederacji wojska koronnego. Gabriel Woyniłłowicz zmarł z ran lub poległ w walce w pierwszej połowie 1664 r., zapewne w trakcie kampanii zadnieprzańskiej⁹. Wcześniej przyjmowany *terminus ante quem* 11 VIII 1664 r. na podstawie zapisu o „nieboszczyku” Gabrielu Woyniłłowiczu w aktach relacyjnych krasnostawskich udało się przesunąć na 20 VII 1664 r., datę cesji starostwa lityńskiego na Michała Kozubskiego, porucznika chorągwi pancerniej JKM po Woyniłłowiczu¹⁰.

Służba wojskowa nie przyniosła Woyniłłowiczowi znacznych profitów. Wiadomo, że od 1650 r. dzierżawił królewszczyzny Korenice (Kornice), Radenice (Radynice) i Jatwiegi w województwie ruskim, ziemi przemyskiej. Król obdarzył go tylko jednym starostwem – lityńskim. Oprócz części ojczystych Klukowicz i Gieyszewicz posiadał jeszcze od 1659 r. królewszczyznę Łopienniki w ziemi chełmskiej jako zastaw za sumę 12 tys. złp od Teodora Niemiryca. Najpóźniej

w październiku 1656, [w:] *Wielkie wojny w Prusach XIII–XX wiek*, red. Witold Gieszczyński, Norbert Kasperek, Jerzy Maroń, Dąbrówno–Olsztyn 2021, s. 152.

⁸ Augustowicz, *Gabriel Woyniłłowicz*, s. 102.

⁹ Może jakiś ślad w tej mierze stanowi zgoda starosty lityńskiego Gabriela Woyniłłowicza na scedowanie starostwa lityńskiego, w obozie pod Siewskiem 27 II 1664 r., AGAD, Metryka Koronna, Sigillata nr 8, k. 27; Krzysztof Chłapowski, *Starostowie niegrodowi w Koronie 1565–1795*, Warszawa 2017, s. 326.

¹⁰ Starostwo lityńskie w województwie braclawskim leżące po śmierci ur. Gabriela Woyniłłowicza ur. Michałowi Kozubskiemu porucznikowi roty pancerniej JKM, Warszawa 20 VII 1664, AGAD, MK, Sigillata nr 8, k. 5v; Chłapowski, *Starostowie*, s. 326.

w 1650 r. ożenił się z Anną Bierecką, córką Gabriela Biereckiego, pisarza, a potem sędziego ziemskiego przemyskiego, i Katarzyny Grabkowskiej¹¹. Udało się ustalić, że miał córkę Barbarę (Annę Barbarę?), poślubioną Antoniemu Franciszkowi Choińskiemu (zm. 1701), wojskiemu krasnostawskiemu¹². Jedyne Adam Amilkar Kosiński podał, że Gabriel Woyniłłowicz miał córkę, ale o imieniu Anna¹³, oraz synów Andrzeja i Kazimierza¹⁴. Prawdopodobnie błędnie określił pokrewieństwo Andrzeja z Gabrielem, w rzeczywistości był jego bratem, nie synem.

Już po opublikowaniu artykułów poświęconych rodzinie Woyniłłowiczów z Nowogródzczyzny i Gabrielowi, zawierających ustalenia przedstawione powyżej, przeprowadzono kwerendę w aktach grodzkich i ziemskich przemyskich, przechowywanych w Centralnym Państwowym Historycznym Archiwum Ukrainy we Lwowie. Inspirację dla nich stanowiła wzmianka Władysława Łozińskiego, powtórzona potem przez Władysława Czaplńskiego, o zachowanym testamencie Gabriela Woyniłłowicza z 1664 r. i przytoczone z niego w formie cytatu jedno zdanie. Niestety Łoziński nie podał w przypisie, gdzie ów testament jest (był?) przechowywany¹⁵. Wybór ksiąg przemyskich nasuwał się w związku z posiadaniem przez Gabriela wsi w tej ziemi i rezydowanie w niej, o czym wspomniano wyżej. Poza tym można było wykluczyć inne ziemie województwa ruskiego, sanocką i halicką, gdyż nie odnaleźli testamentu Woyniłłowicza w księgach grodzkich i ziemskich tychże ziem Paweł Klint, Konrad Rzemieniecki i Jakub Węglorz i nie zamieścili w swoich publikacjach testamentów szlacheckich z województwa ruskiego¹⁶.

¹¹ Центральний державний історичний архів України, м. Львів [dalej: ЦДІАУЛ], ф. 13, оп. 1, сп. 112, s. 1278–1279, 1283.

¹² Ugoda Barbary z Woyniłłowiczów Choińskiej, córki Gabriela starosty latyńskiego, z Krzysztofem, podczaszym mozyrskim y Kazimierzem, podczaszym mścislawskim o majątność Gieysiewicz w powiecie słonimskim, Nowogródek 9 XI 1680, Lietuvos Mokslu Akademijos Biblioteka w Wilnie (dalej: LMAB), f. 273, nr 3159, s. 1–2. Augusiewicz, *Gabriel Woynillowicz*, s. 103; *idem*, *Rodowód*, s. 32–33.

¹³ Również Adam Boniecki wymienił jako żonę Antoniego Franciszka Choińskiego Annę Woyniłłowiczównę, *idem*, *Herbarz polski*, t. 3, Warszawa 1900, s. 41. Być może miała w rzeczywistości podwójne imię Anna Barbara?

¹⁴ Adam Amilkar Kosiński, *Przewodnik heraldyczny*, t. 3, Warszawa 1881, s. 608–609.

¹⁵ „Starosta lityński Gabriel Wojniłowicz w testamencie swoim (r. 1664) poleca, aby »dwaj chłopcy, jako przez szablę wzięci, dwa lata jeszcze po jego śmierci służyli, a potem wolność im była dana«, Władysław Łoziński, *Życie polskie w dawnych wiekach*, Lwów [b.d.] (wyd. VII), s. 57; Władysław Czaplński, *Dawne czasy*, Wrocław 1957, s. 115; Augusiewicz, *Gabriel Woynillowicz*, s. 108.

¹⁶ *Testamenty szlacheckie z ksiąg grodzkich i ziemskich ziemi halickiej z XVII wieku*, wyd. Paweł Klint, Konrad Rzemieniecki, Jakub Węglorz, Wrocław 2018 (Źródła dziejowe, 30); *Testamenty szlacheckie z ksiąg grodzkich ziemi sanockiej z XVII wieku*, wyd. Paweł Klint, Konrad Rzemieniecki, Wrocław 2020 (Źródła dziejowe, 31).

Ostatecznie kwerenda nie zakończyła się odnalezieniem testamentu, jednak w księgach grodzkich przemyskich natrafiono na wiadomości uzupełniające dotychczasową wiedzę na temat Gabriela Woyniłłowicza, jego potomstwa i majątku. Potwierdziło się jego pochodzenie od linii Woyniłłowiczów z Gieyszewicz i Klukowicz, gdyż właśnie części tych wsi, odziedziczone po ojcu, zapisał w 1661 r. żonie Annie¹⁷. Przede wszystkim jednak natrafiono na informację o pełnieniu przez Woyniłłowicza w połowie 1655 r. funkcji generalnego sędziego wojska koronnego (*judex generalis exercituum Regni*)¹⁸.

Efektom kwerendy jest także publikowany poniżej pośmiertny inwentarz *mobiliów* po pułkowniku. Inwentarz oblatowano w grodzie przemyskim 7 X 1665 r.¹⁹ Został spisany w trakcie podziału majątku między nieletnim synem Gabriela Kazimierzem, nad którym opiekę sprawował stryj Andrzej²⁰, córką Anną, poślubioną ok. 1664 r., jak wspomniano wyżej, Antoniemu Franciszkowi Choińskiemu i wdową Anną z Biereckich, która wyszła ponownie za mąż za Stanisława Służewskiego, starostę horodelskiego²¹. Ostatniemu z wymienionych, podobnie jak Woyniłłowicz zasłużonemu oficerowi armii koronnej, król Jan Kazimierz nadał wakujące królewszczyzny Korenice (Kornice), Radenice (Radynice) i Jatwięgi²². Łopienniki, na których, jak wspomniano, asekurowana była pożyczka udzielona Niemiryczowi, król Jan Kazimierz przekazał Wojciechowi Remigianowi Prażmowskiemu, bratu kanclerza wielkiego koronnego Mikołaja. Choiński starał się, przynajmniej do 1667 r., o jej odzyskanie, ponieważ część sumy (5 tys. złp) stanowiła posag jego żony Anny Woyniłłowiczówny²³.

¹⁷ ЦДІАУЛ, ф. 13, оп. 1, с. 112, s. 1283–1285.

¹⁸ ЦДІАУЛ, ф. 13, оп. 1, с. 107, s. 1281, 1284.

¹⁹ Oblata registri rerum mobilium post obitum olim magnifici capitanei litynensi derelictorum, [Przemyśl 7 X] 1665, ЦДІАУЛ, ф. 13, оп. 1, с. 400, s. 889–892.

²⁰ Andrzej Woyniłłowicz oprócz wspomnianych części Klukowicz i Gieyszewicz mógł mieć jakiś majątek (lub tenutę) w ziemi chełmskiej, 18 X 1664 r. podpisał „atestację sejmikującej szlachty chełmskiej”, *Akta sejmikowe ziemi chełmskiej 1572–1668*, opr. Wiesław Bondyra, Henryk Gmiterek, Jerzy Ternes, Lublin 2013, s. 545.

²¹ Mirosław Nagielski, *Służewski (Służowski) Stanisław, herbu Łodzia (zm. po 1669), starosta horodelski, pułkownik królewski*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 39, Warszawa–Kraków 1999–2000, s. 170–171.

²² Oblata privilegii S.R.M. juris communicativi super villas Radynce, Jawtwięgi et Kornice generoso Służewski, Warszawa 1 VII 1665, ЦДІАУЛ, ф. 13, оп. 1, с. 400, s. 892–894.

²³ Oblata interczyzy między Andrzejem Woyniłłowiczem a Franciszkiem Choińskim, Krasnystaw 14 X 1664 r., ЦДІАУЛ, ф. 13, оп. 1, с. 398, s. 1270–1274; *Akta sejmikowe ziemi chełmskiej*, s. 535, 558, 568, 598, 613; Augustowicz, *Gabriel Woynillowicz*, s. 126–127; *idem*, *Rodowód*, s. 35.

Badania nad inwentarzami ruchomości, zarówno szlachty, jak i mieszczan, rozwijają się już od kilkudziesięciu lat i przyniosły wiele cennych studiów oraz publikacji źródłowych²⁴. Pośmiertne inwentarze, podobnie jak testamenty, spisy posagowe, interczyzy, należały do grupy dokumentów związanych z regulacjami majątkowymi²⁵. Są definiowane jako rejestry „majątności oraz sum pozostawionych przez zmarłego, powstałe w związku ze śmiercią i koniecznością rozporządzenia jego majątkiem”²⁶. Jako spis spuścizny po nieboszczyku, zawierający na ogół wykaz klejnotów, odzieży, nakryć stołowych, sprzętów codziennego użytku, broni etc., mają ogromne znaczenie dla badań nad historią mentalności, kultury materialnej, nad wyposażeniem domów, życiem codziennym, konsumpcją, zamożnością społeczeństwa itp. Podobnie jak testamenty mogą jednak stanowić ważne źródło badań biograficznych i genealogicznych, gdyż zawierają dane na temat członków rodziny i ich pokrewieństwa. Pośmiertne inwentarze *mobiliów* mogą też być publikowane nie tyle ze względu na ich zawartość i znaczenie dla badań kulturowych, ile ze względu na osobę zmarłego, jak w przypadku Jerzego Wołodziejowskiego, funkcjonującego w świadomości społecznej nie tylko jako postać historyczna, ale także, a może przede wszystkim, jako pierwowzór literackiej kreacji Hektora kamienieckiego²⁷. Z podobnych względów zdecydowano się na publikację poniższego inwentarza, choć Gabriel Woyniłłowicz, aczkolwiek na kartach *Trylogii* funkcjonuje, nie jest równie popularny jak Sienkiewiczowski „mały rycerz”.

Teksty źródłowe zostały przygotowane do publikacji zgodnie z instrukcją wydawniczą Kazimierza Lepszego²⁸. Skrócenia pisma, przede wszystkim w tytułaturze

²⁴ Zob. Andrzej Pośpiech, *Pulapka oczywistości. Pośmiertne spisy ruchomości szlachty wielkopolskiej z XVII wieku*, Warszawa 1992; Jarosław Dumanowski, *Świat rzeczy szlachty wielkopolskiej w XVIII w.*, Toruń 2006; Jacek Pielas, *Inwentarze pośmiertne ruchomości szlachty sandomierskiej z XVII–XVIII wieku – perspektywy i problemy metodologiczne przygotowywanej edycji źródłowej*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 63 (2015), 4, s. 629–635; *idem*, *Taksy mobiliów szlacheckich z krakowskich ksiąg grodzkich z końca XVII i początku XVIII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 69 (2021), 3, s. 385–396. Tamże literatura przedmiotu.

²⁵ Urszula Kicińska, *Splendory domowe w staropolskich inwentarzach ruchomości*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 65 (2017), 4, s. 461. Tamże obszerny wykaz nowszej literatury przedmiotu.

²⁶ Robert Jop, *Inwentarze rzeczy po staroście dobrzyńskim Adamie Kazimierzu Noskowskim z 1659*, „Miscellanea Historico-Archivistica”, 26 (2019), s. 99.

²⁷ Józef Kus, *Inwentarz rzeczy pozostałych po stolniku przemyskim Jerzym Wołodziejowskim z 1674 roku*, „Studia Archiwalne”, 5 (2018), s. 211–228.

²⁸ Kazimierz Lepszy, *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych: od XVI do połowy XIX wieku*, Wrocław 1953.

złożonej z kilku wyrazów, stosowano wg zalecenia *Instrukcji*. Wtrącenia wydawcy (np. imiona) ujęto w nawias kwadratowy.

Tekst źródłowy

Oblata registri rerum mobilium post obitum olim magnifici capitanei litynensis derelictorum, [Przemysł 7 X] 1665

Rękopis: Центральний державний історичний архів України, м. Львів, фонд 13, опис 1, справа 400, s. 898–892.

Regestr rzeczy [s. 890] przeze mnie Andrzeja Woyniłłowicza, niegdy jm. pana Gabriela Woyniłłowicza starosty lityńskiego, brata rodzonego mego na jm. pana Kazimierza, tegoż jm. pana starosty lityńskiego syna, a mego synowca, w opiece mojej zostającego, tak złota, srebra, jako cyny, miedzi, bydeł, koni i innych sprzętów domowych in anno millesimo sexcentesimo sexagesimo quarto, die vero vigesima nona mensis novembris odebranych przy bytności ichm. i niżej opisanych przyjaciół spisany, z rąk jejm. pani Anny z Biercze, niegdy jm. pana Gabriela Woyniłłowicza starosty lityńskiego małżonki, a terazniejszego jm. pana Stanisława z Fałęcina Służewskiego starosty horodelskiego, odebranych.

Garnuszek srebrny jeden. Lichtarzów srebrnych dwa. Konewka srebrna jedna, ta zostaje przy jejm. pani [Annie] Choińskiej. Kusz²⁹ wielki srebrny z meluzyną³⁰, ten zostaje przy jejm. pani staroście horodelskiej. I tam kuszów trzy srebrnych przy teje jejm. Kusz czwarty srebrny, ten zostaje przy jejm. [s. 890] pani Choińskiej. Kubków srebrnych w czasie robionych dwa przy jejm. pani staroście. Czarka srebrna złocista przy teje jejm. Szabla w srebro oprawna biała jedna. Buzdyganów dwa, jeden przy jejm. pani Choińskiej, a drugi odebrałem. Konewka srebrna na gałkach przy jejm. pani Choińskiej jedna. Rządзикów sutych złocistych dwa. Slamy³¹ rysie spod kontusza i guzów złotych sześć z rubinkami. Strzelba wszystka oddana. Koneweczek srebrnych przy jejm. pani Choińskiej jejm. pani staroście należących dwie, które jm. pan Woyniłłowicz oddać będzie powinien. Kufel srebrny wielki przy jejm. pani Choińskiej jeden. Czarka wielka złocista przy teje jejm. pani Choińskiej jedna. Flasz srebrnych złocistych przy jejm. pani

²⁹ Kusz (niem. *Kausche*) – kufel, Zygmunt Głogier, *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, t. 3, Warszawa 1902, s. 126.

³⁰ Meluzyna – „figurka wyobrażająca postać kobiecą z ogonem ryby lub węża, stanowiąca [...] uchwyt [...], element zdobniczy przedmiotów użytkowych”, *Słownik języka polskiego*, red. Mieczysław Szymczak, t. 2, Warszawa 1979, s. 137.

³¹ Szlam (ślam) – futra, Aleksander Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1927, s. 550.

Choińskiej cztery. Kontusz rysiami podszyty jeden z grzbietami sukna czarnego. Kontusz aksamitny czarny kitajką podszyty jeden. Żupan ałłasowy karmazynowy, czerwony, jeden. Szkatuła żelazna z sprawami i munimentami panu synowcowi memu należącymi. Kałkan³² jeden. Książ różnych do szkół należących dziewięć. Zegarek pektoralik jeden, drugi zegarek pektoralik, który zostaje przy jm. panu Kleszczowskim. Membran goły³³ od jm. pana [Krzysztofa] Koryckiego³⁴ na złotych tysiąc jm. panu Woyniłłowiczowi służący. Owiec numero czterdzieści sześć. Kóz z młodemi numero czternaście. Krów dojnych numero ośm. Krów jałowych numero siedm. Jałownika numero sześć. Byków dwuletних dwa. Jałówek dwuletних trzy. Gospodarz jeden. Cieląt jałówek tegorocznych pięć. Byków tegorocznych dwa. Świń starych jedenaście. Wołów cztery. Item wołów dwa, Koni roboczych starych dwa. Żrebiec jeden. Półmisków cynowych trzydzieści i jeden. Mis wielkich cynowych sześć. Talerzów cynowych dwadzieścia pięć. [s. 891] Przystawek cynowych dwie. Kotłów miedzianych siedm. Baniek małych i wielkich cztery. Alembik³⁵ jeden. Panew jedna. Bań gorzałczanych wielkich z czapkami rurami dwie. Item szkatuła żelazna z sprawami. Namiot jeden.

Stanisław Służewski starosta halicki, rotmistrz J.K.M., Anna z Bierczy Służewska starościna halicka, Andrzej Woyniłłowicz. Piotr Białkowski wojski halicki³⁶ mp., Jakub Rzeczycki jako przyjaciel proszony mp., Paweł Kraszewski mp. [s. 892].

SUMMARY

Gabriel Woyniłłowicz came from a middle-class Ruthenian noble family residing in the Nowogródek province. There are no records on his activities prior to 1648. At the beginning of 1648, he was a Kaniów colonel of registered Cossacks and was taken prisoner by Tartars during the battle of Żółte Wody (Zhovti Vody) in 1651. Since 1651, he took part

³² Kałkan – okrągła tarcza typu wschodniego.

³³ Membran goły – weksel, „rewers pieniężny”, Głoger, *Encyklopedia staropolska*, s. 201.

³⁴ Zapewne Krzysztof Korycki (zm. 1677), oficer armii koronnej najpóźniej do 1646 r., generał major od 1658 r., Wiesław Majewski, *Korycki Krzysztof h. Prus*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 14, Wrocław–Warszawa–Kraków 1968–1969, s. 138–141.

³⁵ Alembik – naczynie miedziane, służące do destylacji gorzałki, Głoger, *Encyklopedia staropolska*, t. 1, s. 39.

³⁶ Wg spisu urzędników ziemi halickiej od 1660 roku przynajmniej do 1669 był nim Jan Stanisław Jastrzębski, *Urzędnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wiek. Spisy*, opr. Kazimierz Przyboś, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1987, s. 76. Adam Boniecki (*Herbarz polski*, t. 1, Warszawa 1899, s. 183) wymienia Piotra Białkowskiego wojskiego halickiego w roku 1660.

in all wars waged by the Polish-Lithuanian Commonwealth, first in the service of Jeremi Wiśniowiecki, then as a leader of hetman's and royal hussar regiments. He was probably killed in a battle or died from wounds during the campaign in the Left-bank Ukraine (on the left bank of the Dnipro River) in the first half of 1664. His last will, cited in fragments by Władysław Łoziński and Władysław Czapliński, has not been found. The heirs of Gabriel Woyniłłowicz were: his widow Anna (*née* Bierecka, later Służewska), daughter Anna (later Choińska) and son Kazimierz. A posthumous movable property inventory left by the deceased Gabriel Woyniłłowicz was prepared during the division of inheritance and entered into the Przemyśl town books on October 7, 1665.

BIBLIOGRAFIA / REFERENCES

- Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie
Akta Skarbowo-Wojskowe, dz. 86, nr 39,
Metryka Koronna, Sigillata nr 8.
- Lietuvos Mokslu Akademijos Biblioteka w Wilnie, f. 273, nr 3159.
- Центральний державний історичний архів України, м. Львів, ф. 13, оп. 1, сп. 107,
112, 398, 400.
- Akta sejmikowe ziemi chełmskiej 1572–1668*, opr. Wiesław Bondyra, Henryk Gmiterek, Jerzy Ternes, Lublin 2013.
- Pamiętniki Samuela i Bogusława Maskiewiczów*, wyd. Alojzy Sajkowski, Władysław Czapliński, Wrocław 1961.
- Testamenty szlacheckie z ksiąg grodzkich i ziemskich ziemi halickiej z XVII wieku*, wyd. Paweł Klint, Konrad Rzemieniecki, Jakub Węglorz, Wrocław 2018 (Źródła dziejowe, 30).
- Testamenty szlacheckie z ksiąg grodzkich ziemi sanockiej z XVII wieku*, wyd. Paweł Klint, Konrad Rzemieniecki, Wrocław 2020 (Źródła dziejowe, 31).
- Aftanazy Roman, *Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej*, t. 2, *Województwa brzesko-litewskie, nowogrodzkie*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1992.
- Augustowicz Sławomir, *Gabriel Woyniłłowicz, oficer jazdy koronnej z poł. XVII w. Zarys biografii*, „Studia z Dziejów Wojskowości”, 1 (2012), s. 101–128.
- Augustowicz Sławomir, *Kampania hetmana polnego litewskiego Wincentego Gosiewskiego w Prusach Książęcych w październiku 1656*, [w:] *Wielkie wojny w Prusach XIII–XX wiek*, red. Witold Gieszczyński, Norbert Kasperek, Jerzy Maroń, Dąbrówno–Olsztyn 2021, s. 125–159.
- Augustowicz Sławomir, *Rejestr jeńców polskich na Krymie z 1649 roku*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Prace Historyczne”, 145 (2018), 1, s. 157–180.
- Augustowicz Sławomir, *Rodowód Woyniłłowiczów na Sawiczach. Próba rekonstrukcji genealogii rodu w XVI–XVIII w.*, „Przegląd Wschodni”, 10 (2005/2006), 1, s. 21–42.
- Boniecki Adam, *Herbarz polski*, t. 1, 3, Warszawa 1899–1900.

- Brückner Aleksander, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1927.
- Chłapowski Krzysztof, *Starostowie niegradowi w Koronie 1565–1795*, Warszawa 2017.
- Czapliński Władysław, *Dawne czasy*, Wrocław 1957.
- Dumanowski Jarosław, *Świat rzeczy szlachty wielkopolskiej w XVIII w.*, Toruń 2006.
- Gloger Zygmunt, *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, t. 1–3, Warszawa 1902.
- Jop Robert, *Inwentarze rzeczy po staroście dobrzyńskim Adamie Kazimierzu Noskowskim z 1659*, „Miscellanea Historico-Archivistica”, 26 (2019), s. 99–128.
- Kicińska Urszula, *Splendory domowe w staropolskich inwentarzach ruchomości*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 65 (2017), 4, s. 461.
- Kosiński Adam Amilkar, *Przewodnik heraldyczny*, t. 3, Warszawa 1881.
- Kus Józef, *Inwentarz rzeczy pozostałych po stolniku przemyskim Jerzym Wołodyjowskim z 1674 roku*, „Studia Archiwalne”, 5 (2018), s. 211–228.
- Lepszy Kazimierz, *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych: od XVI do połowy XIX wieku*, Wrocław 1953.
- Łoziński Władysław, *Życie polskie w dawnych wiekach*, wyd. VII, Lwów [b.d.].
- Majewski Wiesław, *Korycki Krzysztof h. Prus*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 14, Wrocław–Warszawa–Kraków 1968–1969, s. 138–141.
- Nagielski Mirosław, *Służewski (Służowski) Stanisław, herbu Łodzia (zm. po 1669), starosta horodelski, pułkownik królewski*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 39, Warszawa–Kraków 1999–2000, s. 170–171.
- Pielas Jacek, *Inwentarze pośmiertne ruchomości szlachty sandomierskiej z XVII–XVIII wieku – perspektywy i problemy metodologiczne przygotowywanej edycji źródłowej*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 63 (2015), 4, s. 629–635.
- Pielas Jacek, *Taksy mobiliów szlacheckich z krakowskich ksiąg grodzkich z końca XVII i początku XVIII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 69 (2021), 3, s. 385–396.
- Pośpiech Andrzej, *Pułapka oczywistości. Pośmiertne spisy ruchomości szlachty wielkopolskiej z XVII wieku*, Warszawa 1992.
- Słownik języka polskiego*, red. Mieczysław Szymczak, t. 2, Warszawa 1979.
- Urzędnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wiek. Spisy*, opr. Kazimierz Przyboś, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1987.
- Woyniłowicz Edward, *Wspomnienia 1847–1928*, cz. 1, Wilno 1931.
- Żychliński Teodor, *Złota księga szlachty polskiej*, t. 3, Poznań 1881.

O AUTORZE

dr hab. Sławomir Augusiewicz, prof. UWM, pracownik Instytutu Historii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Zajmuje się historią wojskową i polityczną w okresie nowożytnym, historią Brandenburgii-Prus Książęcych i Rzeczypospolitej. Adres e-mail: slawomir.augusiewicz@uwm.edu.pl

